

Magdalena Gozdek

Uniwersytet Łódzki

Zakład Historii Języka Polskiego

Instytut Filologii Polskiej i Logopedii

e-mail: magdalena.gozdek@edu.uni.lodz.pl

ORCID: 0000-0002-2440-577X

1.3. Rodzaje i uczestnicy wystąpień naukowych

Pytania badawcze:

- Co to są: konferencja naukowa, kongres, poster, prelegent, prelekcja, referent, seminarium naukowe, symposium, warsztat, webinarium?
- Jakie są formy i rodzaje spotkań naukowych?
- Kim są uczestnicy wystąpień naukowych (prelegenci i słuchacze)?
- Czym charakteryzują się poszczególne rodzaje wystąpień naukowych?

Abstrakt: Celem autorki jest omówienie rodzajów wystąpień naukowych i ich potencjalnych uczestników – zarówno prelegentów, jak i słuchaczy. Na listę trafiło siedem najczęstszych form spotkań naukowych, do których zaliczono: konferencję, kongres, seminarium, sympozjum, szkołę letnią, warsztat oraz webinarium. Każde z tych wydarzeń szczegółowo scharakteryzowano poprzez zamieszczenie definicji, podanie czasu trwania, wskazanie możliwych form realizacji (stacjonarna, hybrydowa, zdalna) oraz typów wystąpienia (referat, poster, wykład tematyczny). Wyjaśniono także różnice pomiędzy biernymi a czynnymi uczestnikami takich spotkań. Przyjrano się również innym rodzajom wystąpień, jakim są przemówienia przedstawicieli nauki w radiu lub telewizji. Przedstawiono pięć typów naukowców występujących w mediach (uwzględniono przy tym rodzaj audycji): naukowiec-popularyzator, naukowiec-komentator, naukowiec-artysta, naukowiec-urzędnik, naukowiec-polityk oraz ich podtypy.

Abstract: The author presents the types of scientific speeches and their potential participants - speakers and audience. Seven most common forms of scientific meetings are discussed, which include a conference, a congress, a seminar, a symposium, a summer school, a workshop, and a webinar. Each of these events is characterized in detail by providing definitions, specifying their durations, indicating the possible forms in which they are held (face-to-face, hybrid, remote), and types of presentations (paper, poster, thematic lecture). Differences between passive and active participants in such meetings are also explained. The chapter also looks at other types of speeches, for example those given by academics on the radio or television. Five types of scientists appearing in the media are presented: scientist-popularizer, scientist-commentator, scientist-artist, scientist-official, scientist-politician and their subtypes.

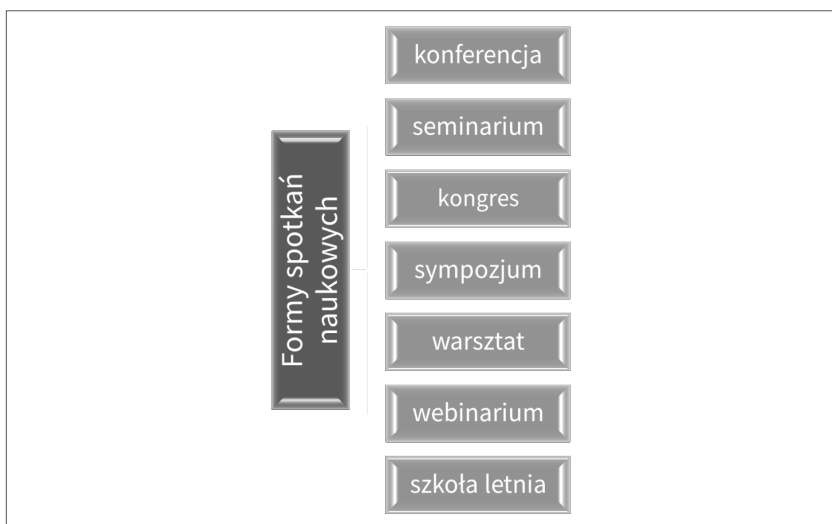
Spotkania naukowe dają możliwość przedstawienia wyników prowadzonych analiz innym reprezentantom środowiska naukowego bądź ekspertom w danej dziedzinie. Celem takiej prezentacji jest przede wszystkim podzielenie się w gronie naukowym wynikami pracy badawczej, ale również otrzymanie informacji zwrotnej, która ma pomóc w udoskonaleniu i rozwinięciu przedstawianego tematu. Atutem spotkań naukowych jest możliwość poznania prac innych badaczy oraz wymiana spostrzeżeń z naukowcami krajowymi lub zagranicznymi. Ponadto wydarzenia te pozwalają na poznanie nowych metod, technik i narzędzi badawczych. Wielkość i istotność wydarzenia zależna jest w dużej mierze od tematyki spotkania. Zawężony temat przewodni przyciągnie niewielkie grono specjalistów, natomiast szeroki – umożliwi wzięcie udziału badaczom z różnych dyscyplin naukowych, przez co spotkanie nabierze charakteru interdyscyplinarnego.

Aby odpowiedzieć na postawione, szczegółowe pytania badawcze, dotyczące: wyjaśnień terminologicznych pojęć związanych z tematem przewodnim; ustalenia form i rodzajów spotkań naukowych, jak również charakterystyki ich uczestników, wykorzystano metody: bibliograficzną, krytycznej analizy literatury przedmiotu, porównawczą oraz heurystyczną.

Niezależnie od specyfiki wydarzenia, podstawowym założeniem spotkania naukowego jest wymiana myśli i spostrzeżeń pomiędzy badaczami reprezentującymi różne ośrodki akademickie (Carpi, Egger, 2011).

Formy spotkań naukowych

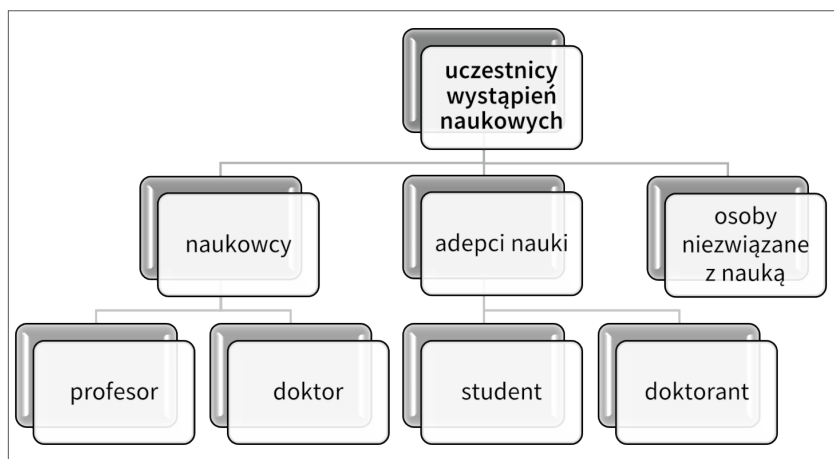
Do najczęstszych form spotkań naukowych należą: konferencja, seminarium, kongres, symposium, warsztat, webinarium oraz szkoła letnia (por. ilustracja 5; Adamska, Lisowska, 2015; Krasieńska, 2016; Wasylczyk, 2017; Caban-Piaskowska, Chmielewski, 2020; Szajda, 2020; Jówko, 2021; Kapała, 2021; Zagożdżon, 2021). W każdym z wymienionych wydarzeń biorą udział dwa typy uczestników – czynny i bierny. Uczestnikiem czynnym jest przeważnie naukowiec – doświadczony (profesor, doktor) lub początkujący (doktorant, student), który zabiera głos w celu zaprezentowania własnych dokonań naukowych. Taki uczestnik określany jest najczęściej mianem prelegenta bądź referenta. „Prelegent” to „osoba, która wygłasza prelekcję” (Żmigrodzki red. nauk., 2004d), czyli „odczyt, wykład o charakterze popularnonaukowym, przeznaczony dla szerokiego grona słuchaczy, dotyczący wybranego zagadnienia lub określonej dziedziny nauk” (Markowski, Pawelec, 2002, s. 605). „Referent” natomiast to „osoba, która referuje – wygłasza publicznie lub przedstawia w formie pisemnej opracowanie jakiegoś zagadnienia” (Żmigrodzki red. nauk., 2004f).

Ilustracja 5. Formy spotkań naukowych

Źródło: opracowanie M. Gozdek na podst. prac: Adamska i Lisowska, 2015; Krasińska, 2016; Wasylczyk, 2017; Stec, 2019; Caban-Piaskowska i Chmielewski, 2020; Szajda, 2020; Jówko, 2021; Kapła, 2021; Zagożdżon, 2021

Zdaniem Mirosława Karwata „przez uczestnictwo możemy rozumieć: przynależność, bycie elementem jakiejś całości i dopełnieniem w jej ramach dla innych elementów, ale i podleganie oddziaływaniom i wpływom innych, a także własne działanie” (Karwat, 2017, s. 65). Z tego względu aktywny rodzaj uczestnictwa ma dwie strony – czynną, gdyż prelegent sam inicjuje oddziaływanie na odbiorcę i bierną, ponieważ sam ulega wpływom innych referentów (Karwat, 2017, s. 66). Uczestnikiem biernym spotkania naukowego może być zatem zarówno naukowiec, jak i osoba niezwiązana z nauką, np. przedstawiciel instytucji kultury, władz miasta, członek rodziny prelegenta czy osoba odpowiedzialna za promocję wydarzenia (por. ilustracja 6). Zależnie od rodzaju spotkania uczestnicy ci mogą być poproszeni o zabranie głosu. Dzieje się tak często na przykład podczas jubileuszów pracy naukowej, na które zapraszani są członkowie rodziny i istotne osoby związane z jubilatą – przedstawiciele władz (prezydent miasta, marszałek województwa, burmistrz itd.), dyrektorzy bibliotek, prezesi towarzystw kulturalnych, redaktorzy naczelni pism, poeci itp. (Maguś, 2011, s. 189–190; Kalisz, 2021, s. 56). Warto wspomnieć, że każdy bierny uczestnik spotkania naukowego ma możliwość wzięcia udziału w dyskusji, która odbywa się po wystąpieniach prelegentów.

Ilustracja 6. Uczestnicy wystąpień naukowych

Źródło: opracowanie M. Gozdek na podst.: Wasylczyk, 2017

W świecie nauki najczęstszą okazją do zaprezentowania własnych badań są konferencje naukowe (ang. *scientific conferences*). Według definicji zamieszczonej w *Wielkim słowniku języka polskiego* „konferencja naukowa” to „spotkanie przedstawicieli jakichś instytucji lub organizacji w celu omówienia określonych zagadnień” (Żmigrodzki red. nauk., 2004a). Wydarzenie to ma charakter jednorazowy bądź cykliczny i trwa zazwyczaj od jednego do trzech dni. Ze względu na zasięg konferencji można wyróżnić konferencje krajowe, które skupiają badaczy pochodzących z jednego państwa oraz konferencje międzynarodowe, na które zapraszani są również prelegenci z innych krajów. Forma organizacji tego spotkania naukowego może być stacjonarna, hybrydowa lub całkowicie zdalna (Jalongo, Machado, 2016, s. 105). Zależnie od rodzaju konferencji referentem może być zarówno osoba z wieloletnim doświadczeniem w pracy naukowej (profesor, doktor), jak również adept nauki (doktorant, student¹). Podobna rozbieżność dotyczy słuchaczy wypowiedzi. Na konferencjach mamy zazwyczaj do czynienia z widownią mieszaną, skupiającą jednocześnie doświadczonych naukowców zaznajomionych z tematyką i studentów dopiero zdobywających wiedzę (por. ilustracja 6; Wasylczyk, 2017, s. 46). Sporadycznie słuchaczem może być także osoba niezwiązana z nauką – osoba pracująca w instytucji kultury, członek rodziny prelegenta lub osoba odpowiedzialna za promocję wydarzenia, członek stowarzyszenia

1 Z myślą o przyszłych naukowcach organizowane są konferencje studencko-doktoranckie, na których młodzi badacze mają możliwość nabycia doświadczenia w prezentowaniu wyników swoich prac naukowych (Laskowska, 2004, s. 131).

czy przedstawiciel władz. W związku z tym czynny uczestnik konferencji podczas opracowywania referatu² powinien zadać sobie podstawowe pytanie: kim będą jego słuchacze? Czy będą to osoby z jego dziedziny, które są zainteresowane referowanym tematem, czy może będą to osoby reprezentujące inną dyscyplinę naukową, dla których prezentowane treści będą zupełnie nowe. Z pierwszym rodzajem odbiorcy spotkamy się zazwyczaj na konferencji specjalistycznej, zawężonej tematycznie. Drugi typ słuchacza będzie częstszy na konferencji interdyscyplinarnej, skupiającej badaczy z różnych dyscyplin, a nawet dziedzin. W związku z tym wystąpienia można podzielić na „a) zorientowane na określonego, jasno zidentyfikowanego odbiorcę, adresowane do audytorium rozpoznanego, specyficznego” i „b) niezorientowane na określonego odbiorcę bez jasno sprecyzowanego adresata, adresowane do zbiorowości poniekąd anonimowej, bliżej nierozpoznanej” (Przybylska, 2014, s. 12).

Najtrudniejszym zadaniem, przed jakim każdorazowo musi stanąć referent, jest dostosowanie prezentowanych treści do poziomu wiedzy odbiorców (Wasylczyk, 2017, s. 46). Prelegent powinien uwzględnić liczebność odbiorców, ich wiek, wykształcenie, miejsce, w którym organizowana jest konferencja i przewidziany czas trwania wystąpienia (Pajęcki, 2016, s. 34). Istotny jest również sposób przygotowania prezentacji multimedialnej. Profesjonalnie przygotowana prezentacja potrafi skutecznie przyciągnąć zainteresowanie słuchaczy, natomiast nienajlepsza – wpływa na utratę zainteresowania widowni (zob. rozdział 2.2. *Prezentacje naukowe: planowanie i realizacja*). Końcowy sukces wystąpienia prelegenta zależy także od umiejętności radzenia sobie ze stresem oraz posiadanych zdolności komunikacyjnych (Pajęcki, 2016, s. 33–34).

W ostatnich latach oprócz tradycyjnego referatu czynni uczestnicy konferencji często decydują się na przedstawienie wyników badań w formie plakatu naukowego, określanego w żargonie jako poster (nazwa zaczerpnięta z języka angielskiego), który mieści w sobie tekst i grafikę (Krasińska, 2016, s. 69). W *Wielkim słowniku języka polskiego* zdefiniowano „poster” jako „powielony obraz zdjęcia, dzieła plastycznego, schematu lub czegoś innego, wydrukowany w dużym formacie, służący do umieszczania w jakiś miejscach w celach dekoracyjnych lub informacyjnych” (Żmigrodzki red. nauk., 2004c). Podstawowym „zadaniem tego komunikatu jest zaprezentowanie treści badawczych – szczegółowo opisanych w referacie lub artykule – w sposób jak najbardziej atrakcyjny, żeby przyciągnąć uwagę uczestników sesji posterowej” (Caban-Piaskowska, Chmielewski, 2020, s. 457). Zdarza się, że na konferencjach wystąpienia te nie wymagają obecności autora (Wasylczyk, 2017, s. 171), dlatego istotne jest, aby

2 „Referat” definiowany jest jako „opracowanie jakiegoś zagadnienia, wygłaszane publicznie lub przedstawiane w formie pisemnej” (Żmigrodzki red. nauk., 2004e).

plakat skonstruowany był w sposób przystępny, ułatwiający zrozumienie przedstawianych treści. Niewłaściwie przygotowany poster może przyczynić się do negatywnego odbioru efektów badań (Caban-Piaskowska, Chmielewski, 2020, s. 457). Prelegenci decydujący się na plakat naukowy stają więc przed niemałym wyzwaniem, aby przedstawić wyniki swojej pracy w sposób zwięzły, komunikatywny i jednocześnie atrakcyjny wizualnie. Czas trwania sesji posterowej mieści się przeważnie w przedziale od 75 do 180 minut. Czynniki te zależny jest od organizatorów wydarzenia, podobnie jak ułożenie takiej sesji w programie konferencji (Jalongo, Machado, 2016, s. 73).

11 ⁰⁰	Rozpoczęcie Seminarium
11 ⁰⁵ – 11 ⁴⁵	Problemy proteomiki i metaanaliza danych <u>J. Silberring</u> , A. Bodzoń-Kułakowska, K. Kułakowski, P. Suder
11 ⁴⁵ – 12 ³⁰	Konfokalna rentgenowska mikroskopia fluorescencyjna D. Węgrzynek
12 ³⁰ – 13 ³⁰	Sesja posterowa
13 ³⁰ – 14 ¹⁵	Systemy Lab-on-Chip dla bioanalitiky i diagnostyki medycznej <u>Z. Brzózka</u> , E. Jędrych, R. Kwapiszewski, K. Ziółkowska, K. Żukowski
14 ¹⁵ – 15 ⁰⁰	Aspekty strukturalne i spektroskopia jonów lantanowców w kryształach wanadianów W. Ryba-Romanowski
15 ⁰⁰ – 17 ⁰⁰	Sesja posterowa

Ilustracja 7. Przykładowe ułożenie sesji posterowych w programie seminarium

Źródło: Połowniak et al., 2011

Sesja posterowa odbywa się również w ramach seminarium naukowego (ang. *scientific seminar*), które definiowane jest jako „zebranie specjalistów oraz innych osób zainteresowanych jakąś tematyką, połączone z referatami i dyskusjami” (Żmigrodzki red. nauk., 2004g). Seminarium jest wydarzeniem przeważnie jednodniowym, sporadycznie dwudniowym, o charakterze jednorazowym bądź cyklicznym (Nowicki, 2011, s. 273; Małyś-Sulińska, 2020, s. 185). Spotkania dwudniowe potrafią zgromadzić nawet kilkuset badaczy z kraju i – w przypadku seminariów międzynarodowych – ze świata (Kuros-Kowalska, 2014, s. 175). Jak można zauważyć na grafice (por. ilustracja 7), w programie seminarium niekiedy znajduje się więcej niż jedna sesja plakatowa. Ten rodzaj prezentacji wraz z panelami dyskusyjnymi odgrywa na wielu seminariach kluczową

1 rolę, co potwierdzają słowa zamieszczone w jednym ze sprawozdań poseminaryjnych:

Rozmowy toczone przy plakatach nie przypominały kurtuazyjnej wymiany uprzejmości. Były to raczej dociekliwe analizy, które problematyzowały przedstawione propozycje, wzbogacały je i naświetlały z innej perspektywy. Skłaniały do refleksji zarówno autorów plakatu, jak i oglądających zaprezentowany na nim pomysł, prowadząc w wielu przypadkach do przekonstruowania pierwotnej koncepcji badawczej (Szyling, 2017, s. 219).

Oprócz sesji plakatowych uczestnicy tej formy spotkania naukowego mają możliwość wysłuchania kilku wykładów tematycznych, których autorami są cenieni naukowcy lub praktycy w danej dziedzinie (Szyling, 2017, s. 218; Utracka, 2020, s. 7). W wielu seminariach aktywnie uczestniczą osoby niezwiązane ze środowiskiem akademickim, m.in. eksperci czy pracownicy szkół lub instytucji kultury itp. Organizatorzy zapraszają gości zewnętrznych w celu zbadania związków pomiędzy teorią a praktyką. Przykładem może być Ogólnopolskie Seminarium Naukowe *Wokół pytań o naukowy status dydaktyk szczegółowych*, podczas którego uczestnicy zastanawiali się nad powiązaniem „osiągnięć metodycznych oraz poszukiwań badawczych z naukowym dorobkiem dydaktyki ogólnej i pedagogiki” (Szyling, 2017, s. 218). Taka forma spotkania naukowego jest chętnie wybierana przez adeptów nauki, dla których seminarium jest okazją do wymiany spostrzeżeń, myśli i wniosków (Utracka, 2020, s. 7). W programie seminarium, oprócz sesji plakatowych i wykładów, pojawiają się również atrakcje w postaci konkursów z nagrodami. Najczęściej są to różnego rodzaju łamigłówek oraz gry miejskie (Utracka, 2020, s. 7, 9).

Innym rodzajem spotkania naukowego, na którym prelegent ma możliwość zaprezentowania własnych badań jest kongres (ang. *congress*). Z definicji zamieszczonej w *Wielkim słowniku języka polskiego* dowiadujemy się, że „kongres” to „zjazd przedstawicieli określonej grupy albo organizacji społecznej lub politycznej, w czasie którego dyskutuje się o najważniejszych problemach związanych z zakresem działania tej grupy lub organizacji” (Żmigrodzki red. nauk., 2004b). Wydarzenie to może odbywać się w różnych formach: stacjonarnej, hybrydowej³ oraz całkowicie wirtualnej (Jówko, 2021, s. 141; Kapała, 2021, s. 367; Łętowska, 2022). Kongres – podobnie jak konferencja i seminarium naukowe – może być organizowany cyklicznie lub być jednorazową inicjatywą o charakterze

3 W formie hybrydowej wydarzenie odbywa się stacjonarnie w wybranym przez organizatorów miejscu, ale część wystąpień prelegentów ma miejsce za pośrednictwem łączy internetowych.

krajowym lub międzynarodowym (Kapała, 2021, s. 367; Krochmal, 2021, s. 448). Niezależnie od wiodącej tematyki, cechą charakterystyczną wielu kongresów jest „wieloaspektowość poruszanych wątków badawczych oraz wielodyscyplinarność debaty naukowej” (Krochmal, 2021, s. 448). Podczas kongresu uczestnicy wydarzenia oprócz wysłuchania tradycyjnych referatów, mogą także wziąć udział w sesjach posterowych, wykładach edukacyjnych czy warsztatach (Kapała, 2021, s. 368; Łętowska, 2022, s. 65). Na niektórych zjazdach oferowana jest ponadto możliwość konsultacji z ekspertami w danej dziedzinie (Kapała, 2021, s. 369). Prelegentami są z jednej strony naukowcy, adepci nauki⁴, z drugiej zaś specjaliści niezwiązani z nauką, np. w przypadku Kongresu Archiwów Społecznych byli to pracownicy archiwów państwowych, muzeów, bibliotek oraz pasjonaci historii lokalnej (Kapała, 2021, s. 367). Dobór referentów jest ściśle związany z tematyką kongresu, co odróżnia tę formę spotkania naukowego od omawianej wcześniej konferencji. Dodatkową różnicą jest także liczba referentów. Kongres potrafi zgromadzić nawet kilkaset uczestników z kraju i ze świata (Kapała, 2021, s. 369). Konferencja natomiast jest imprezą skromniejszych wymiarów, na której występuje przeważnie kilkudziesięciu prelegentów. Z tego względu czas trwania kongresu wynosi zazwyczaj trzy dni, a niekiedy planowany jest nawet na sześć dni (Drabik-Podgórna, 2014, s. 168).

Wydarzeniem o odmiennej specyfice jest „symposium” (ang. *symposium*) definiowane jako „spotkanie specjalistów poświęcone jednemu tematowi” (Żmigrodzki red. nauk., 2004h). Podobnie jak omówione wcześniej formy spotkań naukowych może odbywać się jednorazowo bądź cyklicznie (Adamska, Lisowska, 2015, s. 210), niekiedy nawet dwa razy w roku – zimą i wiosną (Romaniuk, 2016, s. 122), w formie stacjonarnej lub zdalnej (Openkowski, 2021, s. 207). Czas trwania symposium zależy jest od organizatorów (przeważnie obrady trwają jeden lub dwa dni). Uczestnikami są osoby zajmujące się w życiu zawodowym zagadnieniami związanymi z tematyką zjazdu. Będą to więc zarówno przedstawiciele nauki, np. wykładowcy uniwersyteccy, jak i osoby niezwiązane z nauką, np. dyrektorzy i pracownicy archiwów, instytutów czy ministerstw (Adamska, Lisowska, 2015, s. 209). W symposium ogólnopolskim uczestnikami zjazdu będą jedynie osoby z kraju, natomiast w symposium międzynarodowym udział wezmą również eksperci z zagranicy (Romaniuk, 2016, s. 122). Tradycyjna forma symposium składa się z sesji tematycznych⁵, na których nieliczni prelegenci przedstawiają wyniki prowadzonych badań oraz dzielą się

4 Dla młodych badaczy organizowane są często odrębne kongresy. Przykładem takiej inicjatywy może być interdyscyplinarny Kongres Ekonomicznych i Ekologicznych Kół Studenckich (Markiewicz, Szmelter, 2021, s. 7–8).

5 Sesja tematyczna trwa przeważnie 90 minut (Jalongo, Machado, 2016, s. 96).

pomysłami bądź wątpliwościami związanymi z tematyką wydarzenia (Jalongo, Machado, 2016, s. 95). Po każdej sesji odbywa się dyskusja, w trakcie której słuchacze mogą zadawać prelegentom pytania (Romaniuk, 2016, s. 122). W programach niektórych sympozjów przewidziane są także sesje plakatowe (Janeczek, Szełęg, Szopa, 2015, s. 1438). Podsumowanie wszystkich obrad odbywa się na dyskusji panelowej (Adamska, Lisowska, 2015, s. 214). Obranie takiej formuły wydarzenia możliwe jest za sprawą zawężonej tematyki spotkania, co odróżnia symposium od konferencji czy kongresu. W przypadku sympozjów organizowanych dla kilkuset uczestników, konieczne jest wydzielenie sekcji tematycznych, które poświęcone są różnym zagadnieniom szczegółowym związanym z ogólnie sformułowanym tematem przewodnim (Romaniuk, 2016, s. 122).

Sympozja z zakresu nauk przyrodniczych za sprawą połączenia tradycyjnych wystąpień prelegentów z badaniami terenowymi, często przypominają warsztaty naukowe. W programie wydarzenia pierwszeństwo mają wtedy sesje referatowe, po których uczestnicy wyruszają w teren, aby zweryfikować ustalenia dokonane podczas obrad (Miłaczewska, 2013, s. 77–79). Tradycyjne „warsztaty naukowe” (ang. *scientific workshops*) to „ogół zajęć, których celem jest pogłębianie wiedzy i doskonalenie określonych umiejętności” (Żmigrodzki red. nauk., 2004i). Realizacja wspomnianych celów odbywa się za sprawą sesji referatowych oraz sesji terenowych⁶ (Świdarska, 2004, s. 836; Zagożdżon, 2021, s. 60). Słuchacze poprzez uczestnictwo w sesjach referatowych pogłębiają swoją wiedzę teoretyczną związaną z tematem przewodnim spotkania. Uczestnictwo w sesjach terenowych daje zebranych badaczom możliwość bezpośredniego zapoznania się z omawianymi zagadnieniami poprzez wspólne prowadzenie badań i udział w szkoleniach (Tończyk, 2006, s. 13). Nie zawsze jednak warsztatom towarzyszą badania terenowe. Zdarza się, że spotkanie ma na celu przede wszystkim omówienie treści teoretycznych. W takich przypadkach słuchacze warsztatów mogą jedynie wysłuchać wystąpień prelegentów i wziąć udział w dyskusji (Michel, 2016, s. 149–152). Po zakończeniu zjazdu uczestnicy otrzymują dyplomy potwierdzające udział w warsztatach oraz materiały pomocnicze związane z tematyką spotkania (Sosak-Świdarska, 2004, s. 836). Warto nadmienić, że warsztaty mogą mieć zarówno formę krajową, jak i międzynarodową. Drugi typ zakłada wymianę spostrzeżeń i doświadczeń naukowych z badaczami pochodzącymi z różnych krajów (Pawłowska, 2013, s. 8; Michel, 2016, s. 149). Referentami podczas warsztatów są zazwyczaj doświadczeni naukowcy i/ lub adepci nauki. Zależnie od tematyki zjazdu uczestnicy mogą również wysłuchać wystąpień prelegentów niezwiązanych ze środowiskiem

6 Niekiedy obrady prowadzone są w kilku sekcjach tematycznych (Pawłowska, 2013, s. 4).

akademickim, np. podczas Piątych Międzynarodowych Warsztatów Naukowych pt. *Współczesne problemy bibliotek w społeczeństwie informacyjnym* referentami byli dyrektorzy i pracownicy bibliotek (Pawłowska, 2013, s. 1). Dobór referentów jest zatem ściśle powiązany z tematyką spotkania.

Nowoczesną formą warsztatu jest „webinarium” (ang. *webinar*) definiowane jako „spotkanie odbywane w komunikacji internetowej, służące szkoleniom, seminariom i innym formom nauki lub pracy wymagającym obustronnej komunikacji między osobą prowadzącą spotkanie a uczestnikami” (Żmigrodzki red. nauk., 2004j). Forma ta zyskała uznanie w ostatnich latach. Nazwa „webinarium” stanowi neologizm stworzony z połączenia słów *web* oraz *seminarium* (Szczepaniak, 2016, s. 62). Synonimicznie tę formę spotkania naukowego określa się jako wideokonferencję naukową⁷ (Piskorska, 2020, s. 123). Uczestnikami webinarium mogą być z jednej strony reprezentanci środowiska akademickiego, z drugiej zaś przedstawiciele instytucji rządowych, pozarządowych lub instytucji kultury (Piskorska, 2020, s. 123). Liczba uczestników webinarium zależy od celu spotkania. W związku z tym można wyróżnić webinaria nastawione na udział dużego grona słuchaczy oraz webinaria teoretyczno-praktyczne nastawione na debatę, w których uczestniczy niewielka liczba osób. W pierwszym typie spotkania uczestnicy przede wszystkim słuchają wystąpień prelegentów i wypełniają ankiety. Drugi typ spotkania charakteryzuje się aktywnym udziałem uczestników, którzy słuchają części teoretycznej, a następnie mają możliwość sprawdzenia nabytej wiedzy w części praktycznej bądź wzięcia udziału w dyskusji z ekspertami. Webinaria naukowe prowadzone są przez specjalistów w danym temacie, np. przedstawicieli ośrodków badawczych lub instytucji kultury (Piskorska, 2020, s. 123–124; Szajda, 2020, s. 175). Istotną częścią takich spotkań są dyskusje, podczas których uczestnicy wymieniają doświadczenia związane z danym zagadnieniem, np. podczas webinarium Polskiego Towarzystwa Historii Mówionej badacze dzielili się refleksjami dotyczącymi gromadzenia materiałów głosowych w czasie pandemii oraz prowadzenia zajęć akademickich z historii mówionej (Szajda, 2020, s. 175–176). Niektóre wideokonferencje zakładają jedynie debatę zaproszonych gości, której przysłuchują się pozostali uczestnicy webinarium. Prelegenci uczestniczą wtedy w tematycznych dyskusjach panelowych, na których dzielą się swoją wiedzą i spostrzeżeniami związanymi z tematyką spotkania oraz odpowiadają na pytania słuchaczy (Piskorska, 2020, s. 123–125). Warto zauważyć, że istnieją webinaria otwarte, w których bezpłatnie

⁷ Spotyka się również określenia *webcast*, *web-spotkanie*, *web-transmisja*, *web-konferencja*, *spotkanie online* lub *warsztaty online*. Zdaniem Jolanty Szczepaniak terminy te, pomimo że używane są w odniesieniu do podobnej formy edukacyjnej aktywności w internecie, nie powinny być utożsamiane z nazwą *webinarium* (Szczepaniak, 2016, s. 62).

1
możne uczestniczyć każdy chętny oraz webinaria zamknięte, wymagające zaproszenia przez organizatorów lub wniesienia opłaty (Szczepaniak, 2016, s. 62).

Do rodzajów spotkań naukowych warto dodać jeszcze „szkołę letnią” (ang. *summer school*). Spotkanie to trwa od kilku do nawet kilkunastu dni w wyznaczonej przez organizatorów lokalizacji (Dyrda, 1999, s. 92; Stec, 2019, s. 173). Czasem przybiera formę wycieczki, podczas której uczestnicy zapoznają się z wybranym zagadnieniem, np. szkoła letnia studentów architektury odbyła się w formie dwutygodniowego wyjazdu „szlakiem polskiej architektury historycznej i współczesnej” (Stec, 2019, s. 173). Celem organizacji szkoły letniej może być zarówno zapoznanie uczestników z danym zagadnieniem, jak i poznanie nowych metod badawczych czy wymiana doświadczeń pomiędzy kadrą profesorską a młodymi pracownikami naukowymi. Dwa ostatnie cele realizowane są poprzez wykłady, dyskusje panelowe, seminaria metodologiczne oraz konsultacje z profesorami, które odbywają się podczas kilkudniowego wyjazdu (Dyrda, 1999, s. 92). Młodzi badacze mają ponadto możliwość wysłuchania wystąpień wybitnych naukowców specjalizujących się w zagadnieniach związanych z tematyką szkoły letniej (Guzowski, Łozowski, 2019, s. 437). Organizowane są również specjalnie wyznaczone sesje, podczas których doktoranci biorący udział w wyjeździe proszeni są o 15-minutowe wystąpienia poświęcone ich rozprawom doktorskim. Prezentacje te są następnie komentowane przez doświadczonych uczonych. Dzięki temu młodzi badacze poznają mocne strony prowadzonych badań oraz dowiadują się, które elementy wymagają jeszcze dopracowania (Guzowski, Łozowski, 2019, s. 438). Organizatorzy większości szkół letnich zapewniają uczestnikom dodatkowe atrakcje w postaci zwiedzania zabytków, wyjść na spektakle teatralne lub do filharmonii (Dyrda, 1999, s. 95; Stec, 2019, s. 180).

Odminną specyfikę od wystąpień w ramach tradycyjnych form spotkań naukowych mają przemówienia przedstawicieli nauki wygłaszane w radiu bądź telewizji. Naukowcy zapraszani do mediów dzielą się swoimi przemyśleniami, komentują bieżące wydarzenia lub też odpowiadają na pytania redaktorów i słuchaczy. Niekiedy również dokonują oceny własnej pracy naukowej⁸ (Wielopolska-Szymura, 2021, s. 127). Istotną różnicą pomiędzy prezentacją wygłaszaną na konferencji, kongresie bądź sympozjum jest określenie odbiorcy komunikatu. Podczas wymienionych wydarzeń naukowych słuchacz jest obecny fizycznie na sali obrad lub słucha wystąpienia za pomocą łączy internetowych (dotyczy spotkań organizowanych w formie zdalnej bądź hybrydowej). W mediach odbiorca

8 Wypowiedzi te określane są jako autonarracyjne (Wielopolska-Szymura, 2021, s. 127).

komunikatu jest zbiorowy, przez co prelegent nie wie, kto jest odbiorcą jego wypowiedzi i co o niej sądzi.

Jedną z najczęściej spotykanych form medialnych, w których udział biorą przedstawiciele nauki, są tematyczne audycje radiowe. Najstarsza audycja edukacyjno-popularyzatorska o nazwie *Wykłady Powszechne* odbyła się w 1926 roku na antenie Polskiego Radia. Duże zainteresowanie programem sprawiło, że „zaczęto dostrzegać potencjał radia w popularyzacji wiedzy” (Wielopolska-Szymura, 2021, s. 121). Poprzez zaproszenie specjalisty w danej dziedzinie zwiększa się atrakcyjność, wiarygodność oraz prestiż audycji (Wielopolska-Szymura, 2021, s. 120). Najczęstszymi gośćmi są naukowcy, którzy według badań⁹ uznawani są za osoby mądre (56%)¹⁰, pracowite (45%), ciekawe świata (35%), cierpliwe (35%) oraz uparte (24%)¹¹. Wymienione cechy przejawiają się w stylu wypowiedzi przedstawicieli nauki, w sposobie prowadzenia narracji oraz w wartościowaniu zawartym w akcencie, intonacji, skali, wysokości i natężeniu głosu (Wielopolska-Szymura, 2021, s. 127).

Mirosława Wielopolska-Szymura analizując audycje radiowe¹² opracowała typologię funkcjonalną naukowców występujących w radiu. Zależnie od rodzaju audycji, badaczka wyróżniła pięć typów przedstawicieli nauki: w audycjach popularnoedukacyjnych i naukowych występuje naukowiec-popularyzator, a w audycjach informacyjnych lub publicystycznych przemawia naukowiec-komentator, naukowiec-artysta, naukowiec-urzędnik oraz naukowiec-polityk (por. ilustracja 8).

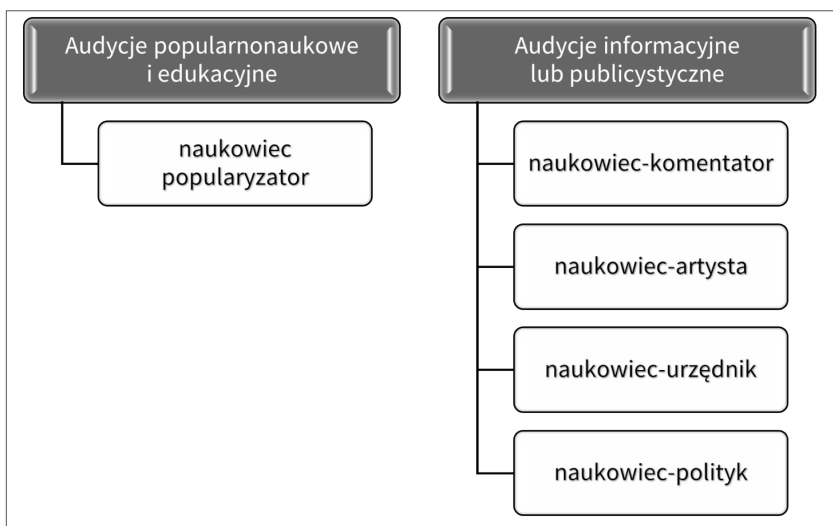
Pierwszy rodzaj badacza zapraszany jest do udziału w programach, których celem jest popularyzacja nauki. Podczas audycji naukowiec-popularyzator opowiada o dokonaniach naukowych (swoich lub cudzych) w dyscyplinie, w której się specjalizuje (Wielopolska-Szymura, 2021, s. 136).

9 Badania były prowadzone przez MillwardBrown SMG/KRC na potrzeby Festiwalu Nauki w Warszawie, który odbył się w 2008 roku. Celem ankiety było ukazanie obrazu polskiej nauki, wizerunku naukowca oraz postaw społecznych wobec wspomnianych zagadnień.

10 Procentowy udział odpowiedzi udzielonych w ankiecie.

11 Pośród charakterystycznych cech badacza wymienia się również: nowoczesność, otwartość na świat, ostrożność, uczciwość, rzadziej: egoizm, naiwność, prawdopodobność, przyjacielskość, serdeczność czy staroświeckość (Wielopolska-Szymura, 2021, s. 120).

12 Badaczka przeanalizowała dwa typy programów nadawanych w „Polskim Radiu” w latach 2016–2017 – pierwszym rodzajem były audycje popularyzujące naukę z udziałem zaproszonych naukowców. Autorka zbadała następujące programy: *Eureka* (16 odcinków), *Skarbiec Nauki Polskiej* (10 odcinków), *Pytania z kosmosu* (12 odcinków). Drugim rodzajem były programy „z innych cykli radiowych, wyodrębnione w oparciu o wcześniejsze badania ramówkowe nad radiem publicznym” (Wielopolska-Szymura, 2021, s. 126): *Zagadkowa niedziela*, *Salon polityczny Trójki*, *Sygnaty dnia*, *Gość Dwójki* oraz komentarze słuchaczy.

Ilustracja 8. Typologia funkcjonalna naukowców występujących w radiu

Źródło: opracowanie M. Gozdek na podst.: Wielopolska-Szymura, 2021

Odmienny typ naukowca zapraszany jest do audycji informacyjnych i publicystycznych. Wielopolska-Szymura wyróżniła tu, jak wspomniano powyżej, m.in. naukowca-komentatora, który w programie radiowym omawia aktualne wydarzenia kulturalne bądź społeczno-polityczne. Zależnie od specjalizacji naukowej badaczka wskazała następujące podtypy naukowca-komentatora: naukowiec-antropolog, naukowiec-ekonomista, naukowiec-etnolog, naukowiec-krytyk sztuki, naukowiec-lekarz, naukowiec-politolog, naukowiec-prawnik, naukowiec-psycholog, naukowiec-socjolog, naukowiec-wojskowy itd. (Wielopolska-Szymura, 2021, s. 136). Drugi główny typ przedstawiciela świata nauki, który występuje w audycjach informacyjnych i publicystycznych to naukowiec-artysta. Taki przedstawiciel nauki łączy pracę naukową (najczęściej na uczelni artystycznej, np. muzycznej lub sztuk pięknych) z działalnością twórczą. Na antenie badacz ten proszony jest o zaprezentowanie własnego dorobku lub o komentarz dotyczący bieżących wydarzeń artystycznych (Wielopolska-Szymura, 2021, s. 136). Kolejny wyróżniony typ naukowca to naukowiec-urzędnik. Taki przedstawiciel nauki zapraszany jest do radia w związku z zajmowanym stanowiskiem urzędniczym. Przykładowo będzie to „generalny (lub wojewódzki) konserwator zabytków, dyrektor instytucji kulturalnej, urzędnik np. Instytutu Pamięci Narodowej, rektor wyższej uczelni, przedstawiciel zrzeszenia uniwersyteckiego itp.” (Wielo-

polska-Szymura, 2021, s. 136). Ostatni typ naukowca to naukowiec-polityk. Badacz ten poza pracą naukową jest działaczem partii politycznej lub członkiem rady ministrów. Może to być zatem minister, poseł lub senator. Dwa ostatnie typy przedstawicieli nauki istotnie różnią się od pozostałych, przemawiając bowiem w radiu nie opowiadają o swoich dokonaniach naukowych, ani nie wyrażają własnej opinii na dany temat, lecz reprezentują „stanowisko organu władzy publicznej, urzędu albo ugrupowania politycznego” (Wielopolska-Szymura, 2021, s. 137).

Przedstawioną typologię naukowców zapraszanych do audycji radiowych można odnieść również do wystąpień przedstawicieli nauki wygłaszanych w telewizji. Miejsce badacza w ramach dyskursu medialnego zależne jest od modelu funkcjonowania telewizji. Badacze wyróżniają dwa podstawowe typy telewizji: paleotelewizja oraz neotelewizja. Paleotelewizja jest modelem starszym, charakterystycznym dla początkowej fazy rozwoju telewizji. W modelu tym widoczna jest „wyraźna hierarchizacja ról: media (nauczyciel) – odbiorca (uczeń)” (Szpunar, 2015, s. 293). Neotelewizja natomiast jest współczesnym modelem telewizji, w którym obserwuje się odejście od eksperckiej i dydaktycznej roli prowadzącego na rzecz lepszego kontaktu z widzem (Szpunar, 2015, s. 294). Odmienną rolę naukowca w obu fazach rozwoju telewizji właściwie oddaje cytat:

[...] w fazie paleotelewizji, by móc zaistnieć w tym medium, trzeba było wykazać się odpowiednimi kompetencjami. Naukowcy, specjaliści zapraszani do programów telewizyjnych pełnili w nich funkcję mentorską, wyjaśniającą, odgrywając rolę dominującą wobec dziennikarza. Epoka neotelewizji, odwołująca się do zaangażowania widza i zatrzymania jego uwagi za wszelką cenę, relację tę odwróciła. Naukowiec traktowany jest dzisiaj instrumentalnie, nierzadko wręcz służebnie wobec dziennikarza (Szpunar, 2015, s. 295).

Eksperska rola badacza widoczna jest dziś w programach informacyjnych, do których – zależnie od omawianego tematu – zaprasza się przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych. Najczęściej w programach tych wypowiadają się dwa rodzaje naukowców: naukowiec-komentator oraz naukowiec-polityk. Można spotkać się z opinią, że takie przemówienia w radiu lub telewizji „mogą być pomocne w budowaniu marki osobistej pracownika naukowego, zwiększaniu jego rozpoznawalności czy podnoszeniu prestiżu” (Feldy, 2014, s. 23). Z tego względu wystąpienia te są równie istotne jak tradycyjne prezentacje wygłaszane podczas spotkań naukowych.

Charakterystykę poszczególnych form spotkań naukowych, stanowiącą podsumowanie artykułu, przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Formy spotkań naukowych i ich elementy charakterystyczne

Formy spotkań naukowych	Elementy charakterystyczne					
	czas trwania	prelegenci	odbiorcy	charakter wydarzenia	zasięg	forma organizacji
Konferencja	zazwyczaj od jednego do trzech dni	naukowcy, adepci nauki	naukowcy, osoby nie związane z nauką	jednorazowy, cykliczny	krajowy, międzynarodowy	stacjonarna, hybrydowa, zdalna
Seminarium	przeważnie jednodniowe, sporadycznie dwudniowe	naukowcy, eksperci z danej dziedziny, adepci nauki	naukowcy, osoby nie związane z nauką	jednorazowy, cykliczny	krajowy, międzynarodowy	przeważnie stacjonarna
Kongres	zazwyczaj trzy dni	naukowcy, adepci nauki, specjaliści niezwiązani z nauką	naukowcy, osoby nie związane z nauką	jednorazowy, cykliczny	krajowy, międzynarodowy	stacjonarna, hybrydowa, zdalna
Symposium	przeważnie jednodniowe lub dwudniowe	naukowcy, adepci nauki, osoby niezwiązane z nauką	naukowcy, osoby nie związane z nauką	jednorazowy, cykliczny	krajowy, międzynarodowy	stacjonarna, zdalna
Warsztat	zazwyczaj dwa dni	naukowcy, adepci nauki, rzadko osoby nie związane z nauką	naukowcy, osoby nie związane z nauką	jednorazowy, cykliczny	krajowy, międzynarodowy	przeważnie stacjonarna
Webinarium	jednodniowe	naukowcy lub eksperci w danej dziedzinie	naukowcy, osoby nie związane z nauką	jednorazowy, cykliczny	krajowy, międzynarodowy	zdalna
Szkoła letnia	kilka czasem kilkanaście dni	naukowcy, adepci nauki	naukowcy, adepci nauki	jednorazowy, cykliczny	krajowy, międzynarodowy	stacjonarna

Źródło: opracowanie M. Gozdek

Spotkania naukowe dają badaczom możliwość podzielenia się wynikami prowadzonych analiz, poznania opinii innych uczonych o przedstawianym temacie oraz umożliwiają zapoznanie się z najnowszymi metodami i narzędziami badawczymi. Wśród podstawowych wydarzeń o charakterze naukowym można wymienić: konferencję naukową, seminarium naukowe, kongres, symposium, warsztat, webinarium oraz szkołę letnią. Spotkania te pomimo różnych celów gromadzą podobnych uczestników. Prelegentami zazwyczaj są doświadczeni naukowcy z tytułem profesora lub stopniem doktora oraz adepci nauki – doktoranci, studenci. Podczas

kongresu, seminarium naukowego, sympozjum, warsztatu bądź webinarium prelegentami są niekiedy także osoby niezwiązane zawodowo ze środowiskiem naukowym. Mogą to być chociażby przedstawiciele instytucji kultury lub specjaliści z danej dyscypliny. Słuchaczami wystąpień naukowych są przeważnie naukowcy oraz adepci nauki, którzy na większości spotkań występują jednocześnie w roli uczestnika biernego i czynnego. Zależnie od specyfiki wydarzenia gośćmi mogą być również osoby niezwiązane z nauką, np. przedstawiciele władz państwowych, członkowie rodziny prelegenta czy osoby odpowiedzialne za promocję. Do najczęściej spotykanych rodzajów wystąpień naukowych należą referat, plakat naukowy oraz wykład. Wymienione sposoby prezentacji badań naukowych – w szczególności referat i wykład – umożliwiają wymianę uwag pomiędzy zebranymi uczestnikami spotkania podczas dyskusji, która odbywa się po wystąpieniu prelegenta. Takiej możliwości nie dają wystąpienia przedstawicieli nauki wygłaszane w radiu lub telewizji. Badacze nie dysponują wtedy informacją zwrotną, która może im pomóc w udoskonaleniu opracowywanego tematu.